

Punkte	
Eksamihinne	
Aastahinne	
Teema nr	

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM

ÜHISKONNAÕPETUS

13. JUUNI 2016

Õpilase ees- ja perekonnanimi: _____

Isikukood: | | | | | | | | | | | | | | | | | |

Kool: _____

Maakond/linn: _____

MEELESPEA

1. Mõtle rahulikult, aega on 2 tundi ja 30 minutit.
2. Eksamitöö küsimustele vastamise järjekord vali ise.
3. Enne vastamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
4. Vastamisel on lubatud kasutada põhiseadust.
5. Kirjuta vastused loetavalt ja üheselt mõistetavalt selleks ettenähtud kohtadele.
6. Kirjuta eksamitöö sinise või musta tindi või pastakaga. Harilikku pliiatsit kasutada ei ole lubatud.
7. Paranduste tegemisel tõmba vale vastus maha ja kirjuta selle asemele õige vastus.
8. Vastust üle kirjutada ega korrektuurpliiatsit või -linti kasutada ei ole lubatud.

I. ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED (18 p)

1. Avalik arvamus. (8 p)

1.1. Selgita mõistet „avalik arvamus”. 1 p

Täidab
hindaja

8 p

ÜL 1

1 p 1

1.2. Kuidas saab välja selgitada avalikku arvamust? Too üks näide. 1 p

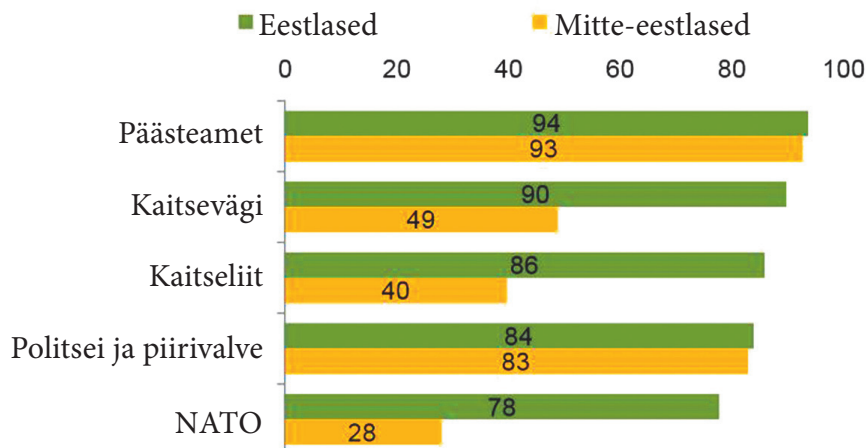
1 p 2

1.3. Miks on riigil ja omavalitsusel oluline teada avalikku arvamust? Kirjuta üks põhjus. 1 p

1 p 3

1.4. Töö diagrammiga. Vasta küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal.

Institutsioonide usaldusväärsus eestlaste ja mitte-eestlaste silmis (%).

Väljavõte uuringust „Avalik arvamus ja riigikaitse”. Turu-uuringute AS, 2015
http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_marts_2015.pdf

a) Nimeta uuringu teostanud firma. 1 p

1 p 4

b) Nimeta institutsioon, mida usaldavad nii eestlased kui ka mitte-eestlased kõige rohkem. 1 p

1 p 5

c) Mitu protsenti küsitletud eestlastest usaldab vabatahtlikku riigikaitseorganisatsiooni? 1 p

1 p 6

d) Mis on peamine eesmärk institutsioonil, mida usaldavad nii eestlased kui ka mitte-eestlased kõige vähem? 1 p

1 p 7

e) Mis on päästjate, politsei ja kiirabi ühine hädaabinumber? 1 p

1 p 8

2. Ühiskonna sektorid. (4 p)

Kirjuta asutuse, organisatsiooni või märksõna ees antud number tabelisse vastava sektori lahtrisse. (8 õiget 4 p, 6–7 õiget 3 p, 4–5 õiget 2 p, 2–3 õiget 1 p)

Avalik sektor	Tulundussektor	Mittetulundussektor

1 – sotsiaalministeerium
2 – MTÜ Eesti Pagulasabi
3 – äriettevõte
4 – kasumile suunatud

5 – sihtasutus Eesti Inimõiguste Keskus
6 – sotsiaalkindlustusamet
7 – aktsiaselts Hoolekandeteenused
8 – vabatahtlik töö

3. Riigikaitse. (3 p)

Märgi tabelisse õige väite järele pluss (+) ja vale järele miinus (–). (5–6 õiget 3 p, 3–4 õiget 2 p, 1–2 õiget 1 p)

Väited	+/-
Kaitseväeteenistuskohustus kehtib kõigi Eesti elanike kohta.	
Usulistel või kõlbelistel põhjustel on võimalik läbida asendusteenistus.	
NATO-sse kuuluvad ainult Euroopa riigid.	
Kaitseväeteenistuse läbinud arvatakse reservi.	
Kõigi Eestis elavate inimeste põhiseaduslik kohustus on kaitsta Eesti põhiseaduslikku korda.	
Kaitseliit on vabatahtlik organisatsioon.	

4. Ühiskonna sotsiaalne struktuur. (3 p)

4.1. Rahvastiku iseloomustamisel lähtutakse inimese sünnipärastest ning omandatud omadustest. Too üks näide sünnipärase ja üks omandatud omaduse kohta. 2 p

Sünnipärane: _____

Omandatud: _____

4.2. Too üks näide vanuselise diskrimineerimise kohta. 1 p

II. DEMOKRAATIA (22 p)**1. Demokraatliku ühiskonna tunnused. (2 p)**

1.1. Too üks näide pluralismi kohta ühiskonnas. 1 p

1.2. Too üks näide noorte kaasamise kohta poliitikasse. 1 p

Täidab
hindaja

4 p

9

ÜL 2

3 p

10

ÜL 3

3 p

ÜL 4

2 p

11

1 p

12

2 p

ÜL 1

1 p

13

1 p

14

2. Eesti valitsemiskord. (7 p)

2.1. Paranda esitatud väited õigeks. Lisa iga paranduse järelle sobiva paragrahvi number põhiseadusest. 4 p (iga õige rida 1 p)

Väide	Parandus	§
Eesti on riiklikult korralduselt liitriik.		
Seadusandlik võim kuulub valitsusele.		
Vabariigi valitsus on 101-liikmeline.		
Riigikohus allub Riigikogule.		

2.2. Nimeta üks põhjus, mille tõttu Eesti Vabariigi president kuulutab välja Riigikogu erakorralised valimised. 1 p

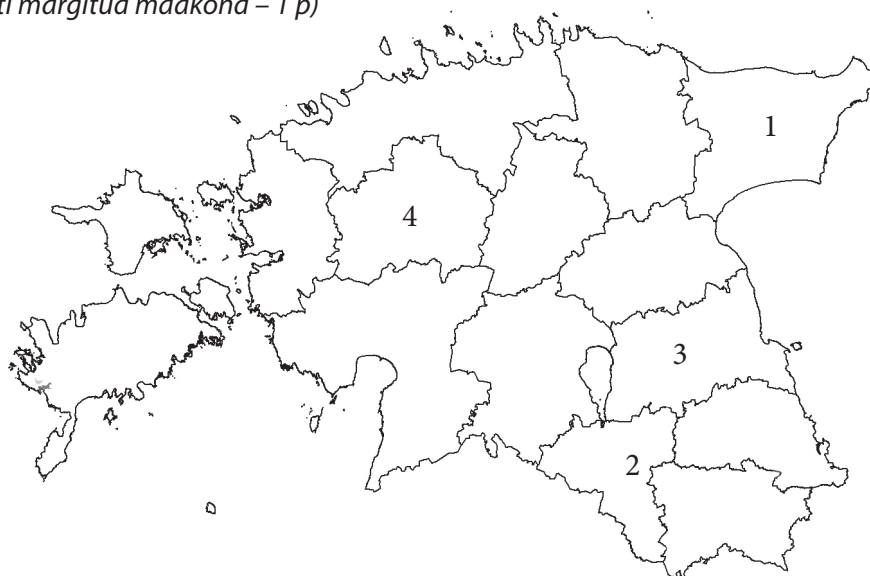
2.3. Eestis teostavad kodanikud kõrgeimat riigivõimu vastavalt põhiseaduse paragrahvile 56 otsese demokraatia ja esindusdemokraatia kaudu. Kirjuta nende esinemisvormid. 2 p

Otsene demokraatia: _____

Esindusdemokraatia: _____

3. Eesti maakonnad. (5 p)

3.1. Kirjuta kaardil numbriga märgitud maakondade nimed. 4 p
(iga õigesti märgitud maakond – 1 p)

1 – _____ maakond 3 – _____ maakond

2 – _____ maakond 4 – _____ maakond

3.2. Kirjuta kaardile õigesse kohta selle maakonna nimi, mille keskus on Paide. 1 p

Täidab
hindaja

7 p

ÜL 2

4 p

15

1 p

16

2 p

17

5 p

ÜL 3

SA INNOVE

4 p

18

1 p

19

4. Koolidemokraatia. (4 p)

4.1. Koolidirektor võib olla nii demokraatliku kui ka autoritaarse juhtimisstiiliga. Otsusta, millised toodud juhtumitest iseloomustavad demokraatliku (D) ja millised autoritaarse (A) juhtimisstiiliga direktorit. (3–4 õiget 1 p)

Täidab
hindaja

4 p

☐ ÜL 4

Juhtumid	D/A
Enne vahetundide pikendamise otsuse vastuvõtmist küsis koolidirektor õpilasesinduse arvamust ja arvestas seda lõpliku otsuse langetamisel.	
Koolidirektor surus läbi otsuse muuta koolivormi kandmine kohustuslikuks.	
Koolidirektor kogus õpetajatelt ja õpilastelt tagasisidet ning muutis selle tulemuste põhjal kooli kodukorda.	
Koolidirektor nõudis õpetajatelt vastuvaidlematut korralduste täitmist.	

1 p

☐ 20

4.2. Kas sinu arvates on kooli arengu seisukohast tulemuslikum demokraatlik või autoritaarne juhtimisstiil? Vali sobiv vastus ja põhjenda seda ühe argumendiga. 1 p

Demokraatlik ☐

Autoritaarne ☐

Põhjendus: _____

1 p

☐ 21

4.3. Sõnasta karikatuuri põhjal üks lapse ja/või koolieluga seotud probleem ja paku sellele probleemile üks lahendus. 2 p (2 punkti saab, kui probleem ja lahendus on kooskõlas, 1 punkti saab ainult probleemi nimetamise eest)

Probleem: _____

Lahendus: _____

2 p

☐ 22

Allikas: Urmas Nemvalts, Postimees

5. Erakonnad Riigikogus. (4 p)

5.1. Nimeta XIII Riigikogu erakonnad, mis moodustavad koalitsiooni. 3 p

- a) _____
b) _____
c) _____

5.2. Nimeta üks XIII Riigikogu erakond, mis on opositsioonis. 1 p

III. KODANIKUÜHISKOND (11 p)

1. Doonorlus. (5 p)

Loe tekst läbi ning vasta küsimustele, toetudes allikale ja oma teadmistele.

Eestis on tänavu seitsme kuuga veredoonorite arv veidi langenud, samas on kõigi vereannetuste arv mõnevõrra tõusnud.

Selle aasta algusest kuni 29. juulini käis verekeskustes 19 279 doonorit, mullu sama perioodi jooksul oli neid aga 19 375. Doonorid andsid tänavu 1. jaanuarist kuni 29. juulini verd 16 943 korral, mullu sama ajaga oli vereannetusi kogunenud 16 789. /.../

Põhja-Eesti regionaalhaigla verekeskuse kommunikatsioonispetsialisti Marina Talisaineni sõnul tõestab statistika, et Eesti sõltub peamiselt püsidoonorite heast tahtest, tervisest ja võimalusest tulla verd loovutama. Verekriiside tekkimisel on doonorite valik piiratud.

Praegu on doonorite arv umbes kaks protsenti Eesti elanikkonnast, kuid tegelikult peaks neid olema vähemalt kaks korda rohkem.

Maailma Tervishoiuorganisatsiooni (WHO) soovitusel peaks stabiilsete verevarude tagamiseks doonorite arv riigis olema vähemalt neli protsent elanikkonnast. /.../

Allikas: www.arst.ee/et/Uudised-ja-artiklid/27255/doonorite-arv-on-tanavu-eestis-veidi-langenud (2015)

1.1. Mis on kodanikuühiskond? 1 p

1.2. Miks seostatakse doonorlust kodanikuühiskonnaga? 1 p

1.3. Too tekstist üks näide, milles kajastub Eesti doonorluse positiivne näitaja, ning üks näide, milles kajastub Eesti doonorluse negatiivne näitaja. 2 p

Positiivne näitaja: _____

Negatiivne näitaja: _____

Täidab
hindaja

4 p

ÜL 5

3 p

23

1 p

24

5 p

ÜL 1

SA INNOVE

1 p

25

1 p

26

2 p

27

1.4. Miks peaks vabatahtlikke doonoreid olema vähemalt 4% elanikkonnast? 1 p

Täidab
hindaja

1 p

28

2. Kodanikuühiskond. (6 p)

6 p

☐

ÜL 2

2.1. Millised tegevused iseloomustavad kodanikuühiskonda? Märki iseloomustava tegevuse järele pluss (+). Kui tegevus ei iseloomusta kodanikuühiskonda, märki selle järele miinus (-). (7–8 õiget 4 p, 5–6 õiget 3 p, 3–4 õiget 2 p, 2 õiget 1 p)

Tegevus	+/-
bussipeatuse seinale oma arvamuse kirjutamine	
koristustalgutel osalemine	
õpilasesinduse töös osalemine	
Paide arvamusfestivalil osalemine	
kogu klassiga tunnist põhjusest puudumise organiseerimine	
Facebooki konto loomine	
vabaühenduse töös osalemine	
naabrivalve	

4 p

29

2.2. Loe tekst läbi ja otsusta teksti ja oma teadmiste põhjal, kas Paide arvamusfestival on vajalik üritus. Põhjenda oma seisukohta. 1 p

Arvamusfestivali esimesel päeval kasutasid 4200 inimest sõnarokkimiseks erinevaid aruteluformaate: lisaks paneeldiskussioonile oli väitlusi, simulatsioone, õpitube, maailmakohvik ja osalusteater. Õhtu lõpetas ühine unistamine, millises Eestis tahame elada.

Allikas: <http://www.arvamusfestival.ee/mitmekesised-osalusformaadid-vallutasid-paide/>

Jah

☐

Ei

☐

Põhjendus: _____

1 p

30

2.3. Too üks näide selle kohta, kuidas saab kodanikualgatuse korras lahendada ühiskondlikke probleeme. 1 p

1 p

31

IV. MAJANDUS (14 p)

1. Tarbimiskäitumine. (5 p)

Loe teksti ning vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal.

Tarbimine – õigused ja kohustused

Õigused ja kohustused käivad käsikäes. Tarbijaõiguste tagamiseks on muu hulgas kehtestatud nõuded toodete ja teenuste märgistamisele. /.../ Tarbijal on kohustus lugeda tootele lisatud märgistust ning enne toote kasutamist tutvuda kasutus- ja hooldusjuhenditega. /.../ Enne lepingu allkirjastamist on tarbijal kohustus läbi lugeda kõik lepingutingimused ja vajadusel küsida nende kohta lisainfot.

Allikas: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/tarbijakool/opetajale>

1.1. Tarbijal on vaja tunda enne toote või teenuse tarbimist

- 1) ohtlike kemikaalide ohutusmärgistust,
- 2) rõivaste ja tekstiilitoodete hooldusjuhendit,
- 3) tehnikatoote kasutusjuhendit,
- 4) lepingutingimusi.

Vali loetelust üks tarbija kohustus ja põhjenda selle tundmise vajalikkust näite abil. 1 p

Kohustus nr _____; põhjendus: _____

1.2. Kas „kõlblik kuni” tähtaja ületanud tooteid võib müüa? Märgi õige vastus plussiga (+). Too sellise toote kohta üks näide. 1 p (punkti saab vaid juhul, kui on toodud õige vastus ja sobiv näide)

Jah ☐ Ei ☐

Näide: _____

1.3. Selgita müüja kohustusi, kasutades esitatud märksõnu. 2 p

1) ostutšekk – _____

2) „parim enne” möödunud – _____

1.4. Millise märgistusega toodet sooviksid osta? Kirjuta toote märgi alla pluss (+). Põhjenda oma valikut märgi sisulise tähenduse avamisega. 1 p

☐☐☐☐

Põhjendus: _____

Täidab
hindaja

5 p

☐ ÜL 1

1 p ☐ 32

1 p ☐ 33

2 p ☐ 34

1 p ☐ 35

SA INNOVE

2. Maksupoliitika Eestis. (4 p)

2.1. Mis on Eestis kehtiva proportsionaalse maksusüsteemi põhimõte tulude maksustamisel? 1 p

2.2. Vali kolm maksu või makset, mis peetakse kinni üksikisiku brutopalgast. Märki õigete maksude või maksete taha pluss (+) ja valede taha miinus (-). (5–6 õiget 2 p, 3–4 õiget 1 p)

Maksud või maksed	+/-
üksikisiku tulumaks	
töötuskindlustusmakse	
sotsiaalmaks	
kohustuslik pensionikindlustusmakse	
käibemaks	
maamaks	

2.3. Kuidas nimetatakse töötasu, mille saab töötaja kätte pärast kohustuslike maksude ja maksete mahaarvamist? 1 p

3. Noored tööturul. (3 p)

3.1. Selgita mõistet „tööturg”, nimetades tööturu mõlemad osapooled. 1 p

3.2. Miks on noorte tööpuudus suurem üldisest tööpuudusest? 1 p

3.3. Mida teeb riik selleks, et noortel oleks võimalik tööd leida? Too üks näide. 1 p

4. Eesti riigieelarve. (2 p)

4.1. Mis on riigieelarve? 1 p

4.2. Millal algab ja lõpeb riigi eelarveaasta? Vali sobiv vastus ja tee selle ette pluss (+). 1 p

- ☐ Algab eelarve vastuvõtmisega Riigikogus ja lõpeb uue eelarve vastuvõtmisega.
- ☐ Algab 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril.
- ☐ Algab, kui raha hakkab laekuma Riigikassasse, ja lõpeb, kui laekunud raha otsa saab.

Täidab
hindaja

4 p

☐

ÜL 2

1 p

☐

36

2 p

☐

37

1 p

☐

38

3 p

☐

ÜL 3

1 p

☐

39

1 p

☐

40

1 p

☐

41

2 p

☐

ÜL 4

1 p

☐

42

1 p

☐

43

V. ARVAMUSLUGU (10 p)

Täidab
hindaja

10 p

Vali kolmest teemast üks ja kirjuta arvamislugu. Vastamisel kasuta ära kõik märksõnad, ava nende sisu ja lisa vähemalt kaks asjakohast näidet. Arvamislugu peab moodustama seotud terviku, järgima õigekirjareegleid ning peegeldama sinu seisukohta või hinnangut käsitletava teema osas. Märksõnade kasutamise järjekord vali ise.

1. Mina ja tervislik eluviis

Märksõnad: tervislik toitumine, aktiivne eluviis, vaimne tervis, sportimise võimalused, motivatsioon

2. Kirjutatud ja kirjutamata seadused minu elus

Märksõnad: moraalsed normid, tavad, seadused, väärtused, südametunnistus

3. Mina – Eesti ja Euroopa Liidu kodanik

Märksõnad: Eesti kodakondsus, kodanikuõigused, kodanikukohustused, Euroopa Liidu kodanik, õigused Euroopa Liidu kodanikuna

Hindamine

1 p – tekst on tervik

1 p – stiil ja õigekiri on korrektsed

1 p – esitatud on isiklik arvamus/järeldus/hinnang

1 p – esitatud on üks teemakohane näide; 2 p – esitatud on kaks teemakohast näidet

1 p – avatud on ühe märksõna sisu; 2 p – avatud on kahe märksõna sisu; 3 p – avatud on kolme märksõna sisu; 4 p – avatud on nelja märksõna sisu; 5 p – avatud on viie märksõna sisu

Hindajale:

Tekst on seotud
tervik

1 p

44

Stiil ja õigekiri
on korrektsed

1 p

45

Esitatud on isiklik
arvamus/järeldus

1 p

46

Kasutatud on
kahte näidet

2 p

47

Märksõnade kasutamine õiges kontekstis

5 p

48

MÄRKMED:

